

บทที่ 13

แผ่นดินที่ฉันได้เรียนรู้ที่จะรัก

แม้ว่าตอนต้นปี 1940 สงครามยังอยู่ห่างไกล บรรดาซิสเตอร์ก็เริ่มรู้สึกถึงผลกระทบ และยังยากขึ้นทุกทีที่จะได้รับจดหมายที่มาจากยุโรป ถึงแม้ว่าคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตง และคุณแม่แมรี เดอ ลูร์ดจะอยู่อย่างปลอดภัยในอเมริกา ก็ไม่ใช่ง่ายนักที่จะให้ท่านได้รับทราบข่าวสถานการณ์ในประเทศไทย ต้นฤดูร้อนปีนั้น คุณแม่อัวร์สุลา ซาเวจได้เขียนมาจากเชียงใหม่ว่า “ยากมากที่จดหมายจะมาถึงคุณแม่ในช่วงเวลานี้ค่ะ คุณแม่ที่เคาร์พ จดหมายหลายฉบับหายไปหรือไม่ก็ส่งผิดที่เพราะเกิดสงคราม ผู้คนก็เลยไม่อยากเขียนจดหมายจนกว่าเรื่องต่าง ๆ จะเรียบร้อยเข้าที่เข้าทาง” ในจดหมายฉบับนั้นคุณแม่แซงต์ฌองตระหนักว่าทั้งที่ประเทศไทยอยู่ไกลจากยุโรป ก็เริ่มได้รับผลกระทบจากสงครามแล้ว

ในยุโรปสิ่งต่าง ๆ คู่มืดมนทีเดียวในขณะนี้ แม้แต่ที่นี่เราก็ไม่คิดว่าจะปลอดภัย ตะวันออกไกลดูเหมือนต้องระวังตัว แต่พระเจ้าทรงพระทัยดี เราถวายความไว้วางใจทุกอย่างในพระองค์ และทำงานของเราไปตามปกติ

แม้ก่อนที่เยอรมนีและประเทศพันธมิตรจะประกาศสงครามกันอย่างเป็นทางการ ซิสเตอร์เฟเบียน วอเตอร์สได้กล่าวถึงสภาพการเตรียมพร้อมในประเทศไทย แม้ว่าเธอบรรยายเรื่องการเตรียมพร้อมนี้ไปทำนองน่าขันมากกว่าน่าหนักใจ จดหมายที่เธอเขียนถึงคุณแม่โยนออฟอาร์ค โครเนง (**Joan of Arc Cronin**) อธิการินีเจ้าคณะแขวงตะวันออกของสหรัฐ ความเป็น:

แม้แต่สยามก็ยังตื่นสงครามไปกับเขาคัวย ถึงขนาดที่เมื่อสัปดาห์ที่แล้วเราได้ซ้อมรับมือกับการโจมตีทางอากาศ เนื่องจากเชียงใหม่ไม่มีเครื่องบิน ไม่มีระเบิด ไม่มีหุลุมหลบภัย ไม่มีหน้ากากป้องกันแก๊สพิษ ไม่มีอะไรเลย การซ้อมคราวนี้จึงเป็นเรื่องขบขันไป สิ่งที่เราทำได้คือ สวดบทสำหรับผู้ล่วงลับ จุดเทียนโดยปิดประตูและปิดช่องทุกแห่งให้มีมิดชิด ส่วนลูกเสือข้างนอกก็เป่านกหวีดกันสนุก และทำเสียงที่สมมุติว่าเป็นเสียงเครื่องบิน

แม้ว่าสงครามกำลังกระหึ่ม ความพยายามของซิสเตอร์ที่จะประทับระครองโรงเรียน ซึ่งอันที่จริงคือพยายามขยายให้ใหญ่ขึ้น ยังดำเนินต่อไปไม่ลดน้อย ในเดือนมกราคม 1940 คุณแม่เอลดิฟ

องส์ เดอ จอง มาเยี่ยมประเทศไทยเป็นครั้งที่ 2 คราวนี้ท่านพาสิตเตอร์ที่จะมาทำงานเป็นผู้ช่วยสองท่านคือ ซิสเตอร์เบนิกญา บีมังส์ ซึ่งจะอยู่ที่มาแตร์เดอี และซิสเตอร์ชาญ มารี วาน เดอ อาลสท์ (Jeanne Marie van der Aalst) ซึ่งจะไปอยู่ที่เรย์นาเชลี เป็นความช่วยเหลือที่ทรงคุณค่าสำหรับประเทศไทย ซิสเตอร์เบนิกญาเดิมชื่ออเมริกา (Henrika) บีมังส์ เกิดที่ประเทศฮอลันดาปี 1904 เข้าคณะอัครสุลินปี 1923 เจ็ดปีต่อมาเธอถูกส่งไปอยู่ที่ชวาและอยู่ที่นั่น 10 ปี ซิสเตอร์ชาญ มารีเดิมชื่อเปาลีน (Pauline) วาน เดอ อาลสท์ เป็นชาวฮอลันดาเหมือนกัน เกิดที่เมืองไอนโดเวน (Eindhoven) ปี 1909 อายุ 23 เข้าคณะอัครสุลินไม่ทันถึงหนึ่งเดือนก็ถูกส่งตัวมาชวาเมื่อพฤศจิกายน 1932 ซิสเตอร์สองท่านนี้เป็นกรรมทูตผู้มีประสบการณ์ซึ่งจะช่วยคณะระหว่างปีต่อ ๆ ไปที่เกิดความยุ่งยากต่าง ๆ

คุณแม่อลิคลิฟงส์ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องอื่นด้วย ระหว่างที่ท่านไปเยี่ยมเชียงใหม่ ท่านได้อนุมัติให้ต่อเติมอาคารเพื่อระบายความแออัดที่ชาวคณะต้องทนอยู่และทำงานอย่างไม่น่าเป็นไปได้ บรรดาซิสเตอร์ต้องมีห้องอาหารใหม่สำหรับตนห้องหนึ่ง และสำหรับเด็กประจำอีกห้องหนึ่ง ห้องพักผ่อนของเด็กประจำห้องหนึ่ง ครัวใหม่และอีกห้องหนึ่งที่จะใช้เป็นห้องหนังสือสำหรับซิสเตอร์ห้องที่สร้างเพิ่มเติมนี้จะต้องเชื่อมโยงให้ติดต่อกัน เวลาอากาศไม่ดี จะช่วยให้เดินจากที่นี่ไปที่นั่นได้สะดวกขึ้น คุณแม่อัครสุลาเขียนว่า “เรามีความสุขและขอบพระคุณอย่างยิ่ง! เราสามารถเดินมาที่ตัวโรงเรียนและห้องครัวได้สบายโดยไม่ต้องลุยน้ำเวลาน้ำท่วม! ขอบคุณพระเจ้าและขอบคุณซิสเตอร์ที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ ทั่วโลกที่ได้เสียสละใหญ่หลวงเช่นนี้เพื่อส่งเงินมาให้เราสร้างต่อเติมอาคารเหล่านี้ขึ้นมา”

คุณแม่อัครสุลา ก็เตรียมที่จะทำให้ทุกอย่างดีขึ้นเหมือนกัน เช่น ดูแลสุขภาพของคุณแม่มารี ซีแฮน ท่านตกใจมากเมื่อเห็นที่นั่นรกเรื้อ ไม่น่าดู ท่านเขียนจดหมายถึงคุณแม่บาร์บารา คลาโฮลท์ อธิการินีเจ้าคณะแขวงกลาง มีความว่า:

คุณแม่กงยินดีที่ทราบว่า เราได้จัดการตกแต่งสุขภาพของคุณแม่มารี ซีแฮน ที่รักของเราแล้ว ดิฉันไม่เคยพบท่านผู้นี้ แต่ดิฉันมีความรู้สึกเหมือนว่า ได้รู้จักท่านมาตลอดชีวิต ดิฉันไม่อาจเรียนคุณแม่ว่ารู้สึกอย่างไรเมื่อได้เห็นสุขภาพที่อ้างว้างของท่านเป็นครั้งแรก กางเบนลีดำมีตัวหนังสือสีขาว นั่นคือคุณแม่มารี ซีแฮน ได้บอกแก่หัวใจไอริชของดิฉันมากทีเดียว เรื่องแรกที่ดิฉันพูดกับซิสเตอร์แบร์นาร์เค็ต คือ “เราจะไปอยู่ที่นั่นได้อย่างไร?” ที่นั่นเคยเป็นและยังเป็นทีอ้างว้างรกชัฏ สุขภาพของชาวโปรเตสแตนต์มองดูสะอาดและประณีต ส่วนของเรารกร้างและถูกทอดทิ้ง ชาวโปรเตสแตนต์มีเงินมากพอที่จะจัดการสุขภาพของตนให้น่าดู แต่ชาวคาทอลิกยากจนมากคุณแม่มารี ซีแฮน ที่รักของเราต้องอยู่ในที่พักผ่อนสุดท้ายของท่านท่ามกลางความยากจนที่สุดในบรรดาความยากจนทั้งหลาย เราจะทำให้สุขภาพของท่านน่าดู แต่จะจัดการอย่างไรบ้าง โดยมีกางเบนใหม่ ตัดหญ้าและถอนวัชพืชกร ๆ ให้หมด

มาแต่ครั้งใดก็กำลังวางแผนก่อสร้างอาคารใหม่หลังหนึ่งซึ่งจะใช้เป็นแผนกบูรณศึกษาที่ซิสเตอร์เจมมะ ฟินี เป็นผู้อำนวยการ แต่เดือนกรกฎาคมปีนั้นซิสเตอร์เจมมะมีอาการเส้นเลือดอุดตันใกล้หัวใจโดยไม่มีอาการเตือนให้รู้ล่วงหน้า ตามที่ซิสเตอร์เบทริสเล่า เธอมีอาการหนักมาก หากหมอไม่เร็วพอและเก่งพอคณะอัครสุลินกงสุลเสียชีวิตไปแล้ว ในเดือนเดียวกันก็ต้องกล่าวอำลาชั่วคราวกับซิสเตอร์ซาวิเอร์ เปียร์ซ ซึ่งจะโดยสารเรือไปชวา เพื่อรื้อฟื้นพลังกายหลังจากเธอได้ป่วยเป็นไข้รากสาจนอาการหนักอยู่พักหนึ่ง

ตอนต้นปีนั้น คณะอัครสุลินก็ขาดกรรมทูตอีกท่านหนึ่ง ซิสเตอร์เฟเบียนได้ลงเรือไปอเมริกาในเดือนกุมภาพันธ์ เพราะสุขภาพไม่ดีอยู่ระยะหนึ่ง เธอหมดกำลังเพราะอากาศร้อน และงานโรงเรียนที่ท่วมท้นทำให้เกิดแผลในกระเพาะที่แรกมีคำแนะนำให้เธอไปชวา แต่สุดท้าย ก็ให้เธอกลับไปบ้านเกิดของเธอซึ่งจะปลอดภัยและสมเหตุสมผลกว่า นี่เป็นการขาดบุคลากรที่น่าเสียดายอย่างยิ่งสำหรับเรยีนาชลี คุณแม่อัครสุลาเขียนอย่างเสียใจว่า “ซิสเตอร์เฟเบียนสามารถเข้าได้กับทุกคน เราคิดถึงเธออย่างยิ่ง น่าเสียดายจริง ๆ ที่เธอต้องจากไป เธอเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานที่ทำ”

มีเหตุการณ์เล็กน้อยมากที่ทำให้กำลังใจแก่ชาวคณะอัครสุลินในช่วงเวลาที่มีดมนของปี 1940 ซิสเตอร์อ๊กแนส เดอแลตร์ได้กลับประเทศของเธอเพื่อเข้าพิธีตรียัมพรรษาในฤดูใบไม้ผลิปีนั้น เพื่อรื้อฟื้นอบรมจิตใจ แต่เธอเกิดความหดหู่ท้อแท้และกังวลใจในสิ่งที่เธอได้เห็นในยุโรป และก็ยังไม่มีข่าวอะไรที่เด็ดลอคมาถึงชาวคณะจนกระทั่งถึงปลายเดือนพฤษภาคม ทั้งที่แนวป้อมมายิโนต์ (Maginot Line) ที่ขึ้นชื่อว่าไม่มีใครสามารถตีแตกได้ แนวป้องกันนี้ช่วยปกป้องชายแดนฝรั่งเศสทางตะวันออก แต่กองทัพเยอรมนีก็บุกเบลเยียมได้สำเร็จและเคลื่อนทัพเข้าฝรั่งเศส เครื่องจักรสงครามของเยอรมนีทรงอำนาจภาพ วันที่ 14 มิถุนายน ซิสเตอร์ก็รู้ว่าเยอรมนีเข้าถึงปารีสแล้ว ซิสเตอร์ที่เป็นชาวฝรั่งเศสเช่น ซิสเตอร์แบร์นาเด็ต ฟาร์เจต์ ซิสเตอร์เวโรนิก ปูแตรง ซิสเตอร์เซนต์ฌอง รีเอคค์ ซิสเตอร์อ๊กแนส เดอแลตร์ ต่างมีความรู้สึกเหมือน “โลกาวินาศ” ยิ่งกว่านั้น ความทุกข์ใหญ่หลวงที่สุดของเธอเป็นความอ้างว้างและความห่วงกังวลถึงผู้เป็นที่รัก ปลายปีนั้น เจ็อมหัดด์ของสงครามจะเอื้อมมาถึงพวกเธอด้วยความรุนแรงยิ่ง

ความรู้สึกเป็นอริรุนแรงขึ้นทุกฝ่าย ในฤดูร้อนปี 1940 ประเทศไทยเริ่มเคลื่อนตัวเข้าสู่สงคราม ทว่าน่าแปลกที่ศัตรูของประเทศไทยกลับเป็นประเทศฝรั่งเศส ทั้งที่ความจริง สำนักกรรมทูตคาทอลิกในประเทศไทยเริ่มโดยชาวฝรั่งเศส และถือว่าเป็นสถาบันของฝรั่งเศส แต่ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับไทยกลับไม่เคยอบอุ่นเป็นมิตร มหาอำนาจตะวันตกเช่น เยอรมนี อังกฤษ และสหรัฐ มีอิทธิพลทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง ยิ่งกว่าที่ประเทศฝรั่งเศสมี ความมั่งคั่งอาจจะมีรากฐานต่อเนื่องมาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 เมื่อฝรั่งเศสได้ยึดดินแดนที่ไทยถือว่าเป็นสิทธิของตนโดยชอบธรรม บัดนี้เรื่องราวในอดีตได้ย้อนกลับมา ไทยรู้ว่าฝรั่งเศสอ่อนแอลงเพราะสงครามใน

ยุโรปและเกรงว่าญี่ปุ่นจะส่งกำลังทหารเข้ามาในอินโดจีนอันเป็นดินแดนที่ไทยหวังจะเอาคืนมา จึงเริ่มส่งทหารไปต่อต้านฝรั่งเศส

การกระทำนี้ได้ถูกเตรียมการไว้ล่วงหน้าแล้วโดยมีการปลุกกระแสชาตินิยมซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี สนับสนุนมาตั้งแต่ปี 1938 พร้อมกับพัฒนากำลังทหารและออกกฎหมายสนับสนุนคนไทย เดือนพฤศจิกายน 1940 สงครามอินโดจีนที่ไม่ได้ประกาศเริ่มทำให้ธรรมชาติชาวฝรั่งเศสในประเทศไทยรู้สึกถูกรบกวนกระทบกระเทือนไปด้วย กระแสรักชาติขึ้นสูงและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ชาวฝรั่งเศสจะถูกมองว่าเป็นศัตรู ในสถานการณ์เช่นนี้ ย่อมเกิดกลุ่มหัวรุนแรงขึ้น โดยเรียกกลุ่มของตนว่า “พรรคเลือดไทย” บทความในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งผู้เขียนใช้ชื่อว่า “ผู้รักชาติ” บรรยายจุดยืนของพรรคนี้อย่างชัดเจนว่าศาสนาคาทอลิกซึ่งธรรมชาติชาวฝรั่งเศสเป็นผู้แพร่ธรรม เป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่ใช้บ่อนทำลายประเทศไทย

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศส โดยเฉพาะเมื่อชาวฝรั่งเศสนำศาสนาเข้ามา ก็มีจุดหมายทางการเมืองเต็มตัว คือเพื่อทำลายล้างศาสนาพุทธไปจากประเทศไทย เพื่อจะได้มีอิทธิพลเหนือประชาชน เป็นความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า มิชชันนารีฝรั่งเศสใช้ศาสนาโรมันคาทอลิกเพื่อทำลายชนชาติไทย

นี่เป็นข้อกล่าวหาอันร้ายแรงซึ่งส่งผลถึงผู้คนรอบข้าง เพราะไม่เพียงแต่ชาวฝรั่งเศสเท่านั้นที่ถูกถือว่าเป็นศัตรูของประเทศไทย แต่คนที่เป็นคาทอลิกและผู้ที่เข้าข้างคาทอลิกก็ถูกกล่าวหาไปด้วย คนไทยมีลักษณะเป็นคนอ่อนว่องง่ายตามธรรมชาติ เวลาที่กำลังเผชิญกับข้อกล่าวหาที่ว่าความเป็นคาทอลิกเป็นการทรยศต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน แม้แต่บาทหลวงคนไทยก็ได้รับผลกระทบจากการนี้ บาทหลวงโกศล อุปสุวธรรม ซึ่งอยู่ที่พนัสนิคม ได้รับจดหมายขู่จากพรรคเลือดไทย มีข้อความว่า:

พรรคเลือดไทยสาขาพนัสนิคม มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า กางเขนที่ตั้งอยู่บนหลังคาโบสถ์และสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นของศาสนาคาทอลิกที่ท่านรับผิดชอบดูแลเป็นภาพที่ไม่เจริญตาของพรรคเลือดไทย ฉะนั้นให้อากางเขนเหล่านั้นออกไปทันทีตามที่ท่านสามารถทำได้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามนี้พรรคเลือดไทยจะจัดการเรื่องนี้อย่างเต็มที่ตามที่เห็นสมควร

เมื่อคุณพ่อได้รับจดหมายฉบับนี้ ก็นำความไปแจ้งตำรวจเพื่อขอความคุ้มครอง ท่านก็ได้รับคำยืนยันว่าจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่ความจริง บริเวณวัดถูกก่อกวน กางเขนและรูปปั้นถูกรื้อถอน ถูกทุบทำลายเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ตัววัดก็เกือบถูกเผา

คำขูพร้อมก็มีผลที่ร้ายกาจตามมาเช่นนี้เป็นเรื่องยากที่จะทนได้ เรื่องที่เดือดร้อนมากกว่านั้นคือ ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทรยศต่อประเทศชาติ บาทหลวงชาวไทย (เป็นพระสงฆ์พื้นเมือง) ต้องเลือกว่าจะซื่อสัตย์ต่อประเทศหรือซื่อสัตย์ต่อศาสนาคริสต์ จำต้องเลือกเอาอย่างแรก ผลที่ได้รับคือ พระสงฆ์พากันสีกหมดสิ้น ตามที่คุณพ่อโซแรง ได้กล่าวในรายงานที่ท่านเขียนอย่างยืดยาวถึงพระสมณทูต เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1941 ที่วัดคอนเซ็ปชัน ที่ซึ่งท่านส่งพระราชแปรโรสได้ไปเป็นประธาน โปรดศีลกำลัง ประสูติถูกกั้น และท่านถูกห้ามไม่ให้เข้า แม้จะให้บาทหลวงชาวเยอรมันคนหนึ่งเข้าไปทำหน้าที่แทนท่าน แต่เหตุการณ์ร้ายก็ยังไม่จบ ต่อมาบาทหลวงชาวฝรั่งเศสสองท่าน ถูกขวางปาด้วยก้อนหินขณะที่ท่านออกจากโบสถ์ระหว่างที่มีการเดินขบวนต่อต้านชาวฝรั่งเศส คุณพ่อโซแรงได้บันทึกไว้ด้วยความเศร้าใจว่าคนไทยบางคนก็แสดงการกระทำนี้ออกมาเพื่อแสดงว่ารักชาตินั้น ก็คือคนที่เคยเป็นบาทหลวงมาก่อนนั่นเอง

คำโฆษณาชวนเชื่อของพรรคเลือดไทยแพร่ไปทุกหนทุกแห่งและพยายามเข้าไปขู่เชิญประชาชน ในกรุงเทพฯ ฯ มีใบปลิวแจกตามถนนออกคำสั่งโดยเฉพาะให้ทำกับชาวคาทอลิกดังนี้:

อย่าเกี่ยวข้องกับผู้ใดไม่ว่าชายหรือหญิงที่ฝักใฝ่กับคนคาทอลิก

อย่าขายสินค้าให้คนคาทอลิก

ให้ระวังคนพวกนี้ให้มาก

แนวที่ห้า (จารชน) มาจากคนกลุ่มนี้

อย่าบอกความลับ หรือข่าวใด ๆ แก่คนพวกนี้

วิทยุกระจายเสียงจัดช่องเพิ่มสำหรับโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านฝรั่งเศสมีรายการออกชื่อยกย่องคริสตชนที่ทิ้งศาสนาแล้ววมชย

ทางภาคเหนือ การต่อต้านฝรั่งเศสเป็นไปอย่างแรงกล้า เชียงใหม่ก็เดือดร้อนพอ ๆ กับกรุงเทพฯ ฯ ด้วยบรรยากาศที่เป็นศัตรูกัน ซีสเตอร์เทโอฟิน เวสเตอร์มัน เขียนถึงคุณแม่มารี เดอ ลูร์ดว่า “เวลานี้แล้วร้ายมาก” ชาวต่างชาติทั้งหมดไม่มีใครชอบ ผู้คนรังเกียจครูและนักเรียนที่ไปอยู่กับโรงเรียนคนต่างชาติ มิใช่โรงเรียนพุทธ ข้อหลังนี้เป็นที่น่าสังเกต ความกลัวว่าจะถูกรังแกไว้จะไม่มุล

ข่าวการเบียดเบียนรังแกเกิดขึ้นตอนปลายเดือนพฤศจิกายน มีข่าวลือว่าพระสงฆ์ชาวฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งถูกสั่งให้ออกนอกประเทศภายใน 48 ชั่วโมงแม้คำสั่งนี้ต่อมาได้ถูกถอน ผู้

บันทึกเหตุการณ์ของมาแตร์เคลีได้บันทึกไว้ว่า “สถานภาพของชาวฝรั่งเศสที่อยู่ในประเทศไทยตกอยู่ในภาวะที่น่ากลัวยิ่งขึ้น”

ไม่กี่วันต่อมา ชิสเตอร์เบทริส แชนซันซึ่งหวังว่าจะให้จดหมายฉบับหนึ่งส่งออกไปได้ถึงสหรัฐ ได้เขียนถึงคุณแม่มารีบารา คลาโฮลท์ว่า:

เวลานี้เป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งสำหรับสำนักธรรมทูตของเราพอ ๆ กับประเทศไทย อันเป็นดินแดนที่ดิฉันได้เรียนรู้ที่จะรัก เราไม่รู้ว่าจะอนาคตจะเป็นอย่างไร แต่การเข้าเฝ้าบปะประจำปีซึ่งเริ่มเย็นนี้จะเป็นการเตรียมตัวที่เหมาะสมไม่ว่าอะไรจะเกิดตามมา ไม่ว่าจะป็นชีวิตที่เหน็ดเหนื่อยตรากตรำเหมือนเช่นเคย หรือจะต้องปลงทำใจให้ได้เมื่อเห็นทุกอย่างแหลกละเอียดเป็นผุยผง อย่างไรก็ตาม เรารู้ว่าเราอยู่ในพระหัตถ์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

ก่อนหน้านี วันที่ 6 พฤศจิกายน คุณแม่ราฟาเอลได้เขียนจดหมายถึงคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตง ซึ่งเวลานั้นท่านอยู่ที่ **Mt. St. Ursula** ในนครนิวยอร์ก อธิบายให้ท่านทราบว่ สำนักอัครทูต “ถูกมองว่าเป็นตัวการทางการเมืองของฝรั่งเศส” ความขัดแย้งในปัจจุบันอาจจะ “มีผลเสียต่องานที่เรากำลังทำอยู่ที่นี่” คุณแม่ราฟาเอลห่วงใยถึงอนาคตของโรงเรียนถ้าถึงจุดที่ชาวต่างชาติถูกให้ออกไปจากประเทศไทย คุณแม่กำลังมองหาทางที่จะโยกย้ายทรัพย์สินของโรงเรียนไปเป็นของชิสเตอร์คนไทย (คือชิสเตอร์มารี โยเซฟ ทรรรถานนท์และชิสเตอร์แอนเจลา เดอ นอเทรอดาม ดัน) เพื่อว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นจริง ๆ ทรัพย์สินของคณะจะได้ไม่สูญ คุณแม่กล่าวว่าท่านสังฆราชก็เห็นชอบด้วยว่าการทำเช่นนี้ก็รอบคอบดี บิดาของชิสเตอร์มารี โยเซฟก็รับบูรณะหรือกับทนายให้ช่วยเรื่องนี้

ตั้งแต่เริ่มปี 1941 เหตุร้ายที่ทุกคนหวาดกลัวในที่สุดก็เกิดขึ้น วันที่ 7 มกราคม ชาวฝรั่งเศสทุกคนต้องเข้ารายงานตัวต่อรัฐบาล แม้เหตุการณ์นี้ไม่ใช่วิธีรุนแรง ท่านสังฆราชก็เกรงว่าก้าวต่อไปของรัฐบาลจะทำให้ลำบากยิ่งขึ้น จึงแนะนำให้ชิสเตอร์ชาวฝรั่งเศสออกนอกประเทศโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ คุณแม่ราฟาเอลจึงสั่งให้ชิสเตอร์แบร์นาเต้ตกลงมากรุงเทพฯ ฯ ในทันที เรยีนาเชลีได้รับคำสั่งใหม่ของรัฐบาลแล้ว วันที่ 6 มกราคม เวลา 9.30 น. เป็นเวลาที่ชิสเตอร์กำลังพักผ่อน ก็มีคำสั่งว่าชาวฝรั่งเศสต้องออกนอกประเทศภายในเที่ยงคืนของวันนั้น ชิสเตอร์เทโอฟิน เวสเตอร์มัน กล่าวในจดหมายถึงคุณแม่มารี เดอ ลูร์ด ได้บรรยายอย่างมองเห็นภาพเวลาที่ยุ่งเหยิงนั้นว่า:

รถด่วนจะออกก็ต่อเมื่อถึงพรุ่งนี้ เราคิดว่าไม่ต้องสงสัยแล้ว ชิสเตอร์แบร์นาเต้คงจะต้องถูกขังในคุกตลอดคืนเป็นแน่ เฮอร์บีเปลี่ยนเป็นแต่งชุดสีดำ รีบจัดกระเป๋าเดินทางก่อน ตำรวจจะมา ทุกอย่างเสร็จภายในหนึ่ง ชั่วโมง รถตำรวจแล่นกระหึ่มมาหยุดที่หน้าบ้านพักของคุณพ่อ แล้วแล่นต่อไปยังโรงเรียนมงฟอร์ต แล้วย้อนกลับมาอีก ตำรวจแปดคนเข้ามา

ในบ้าน เราแทบจะเป็นลม ถ้าไม่กลัวว่าจะไม่ได้เห็นเหตุการณ์ อย่งไรก็ตาม ตำรวจกวาดตาดูกระเป๋าดูเส้นทางอย่างประหลาดใจ พลางบอกเราว่าซิสเตอร์แบร์นาเด็ตต้องไปกรุงเทพฯ ๗ โดยรถด่วนพรงนี้เท่านั้น เราก็โล่งใจ ซิสเตอร์สถานีสลาสรีบจะติดตามซิสเตอร์แบร์นาเด็ตไปด้วย... ที่สถานีรถไฟ กระเป๋าดูเส้นทางถูกเปิดตรวจค้น... ผู้คนทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ที่มาส่งชาวฝรั่งเศสกลับบ้านถูกตำรวจจดชื่อ เขาอาจจริงถึงขนาดนั้น

ซิสเตอร์แบร์นาเด็ตและซิสเตอร์สถานีสลาสมาถึงกรุงเทพฯ ๗ วันที่ 9 มกราคม วันที่ 11 ชาวฝรั่งเศสทั้งสี่ท่านคือซิสเตอร์แบร์นาเด็ต พาร์เจต์ ซิสเตอร์เวโรนิก ปูแตรง ซิสเตอร์เซนต์มอง รีเอคค์ และซิสเตอร์อ๊กแนส เดอแลตร์ ก็ลงเรือไปชวา ผู้ที่ถูกทิ้งอยู่เบื้องหลังล้วนรู้สึกสับสน และเศร้าเสียใจที่ต้องกล่าวลาจากซิสเตอร์ทั้งหลายโดยไม่แน่ใจว่าจะได้กลับมาพบกันอีกหรือไม่ มีความหวังใจว่าหนทางไปชวาจะไม่ปลอดภัย เพราะน่านน้ำส่วนใหญ่ถูกวางทุ่นระเบิดไว้ ทั้งหน่วยงานด้วยความกังวลใจว่าทางโรงเรียนจะสามารถดำเนินงานต่อไปอย่างไรเมื่อจำนวนซิสเตอร์ลดลงหลายคนเช่นนี้!

ภายในเวลาไม่กี่วัน ธรรมชาติชาวฝรั่งเศสถูกบังคับให้ออกจากประเทศ ต่อมาในเดือนเดียวกัน บาทหลวงชาวฝรั่งเศส 13 ท่านได้เดินทางไปฮ่องกง เหลือพระสงฆ์ไม่กี่ท่านที่ดำเนินงานต่อไป พระสงฆ์ที่เป็นคนไทยบางท่านถูกกล่าวหาว่าฝักใฝ่กับฝรั่งเศส ถูกจับกุมคุมขังชั่วคราว

แม้ซิสเตอร์ที่เป็นชาวฝรั่งเศสจะจากไปแล้วก็ไม่อาจจะจับความเดือดร้อนจากการถูกกักขังได้ เช้าวันหนึ่ง ซิสเตอร์พบป้ายอันหนึ่งติดอยู่หน้าประตูโรงเรียนมีข้อความว่า “ระวัง! ที่นี่มีแนวที่ห้า!” อย่งไรก็ตาม ยังถือว่าโชคดีเพราะโรงเรียนชาวตะวันตกส่วนใหญ่มีผู้อำนวยการเป็นคนสัญชาติต่าง ๆ ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา บุคคลเหล่านี้เวลานี้ต้องออกจากตำแหน่ง แล้วแต่งตั้งคนไทยมาแทน ทำให้รัฐบาลกวาดค้นควบคุมได้ผลขึ้น อย่งไรก็ตาม ที่มาแตร์เคอี่ ทั้งผู้อำนวยการคือคุณแมร์ราฟาแอล และอาจารย์ใหญ่คือซิสเตอร์ซาวิเอร์ เปียร์ซ ทั้งสองท่านเป็นชาวยูโกสลาเวีย ซึ่งเป็นประเทศที่ไม่ได้ร่วมสงคราม ท่านทั้งสองจึงดำเนินงานในหน้าที่ได้ต่อไป

ขณะที่ซิสเตอร์ทั้งหลายตั้งใจทำงานตามตารางสอนของโรงเรียน แต่ชีวิตความเป็นอยู่ของเธอเหล่านั้นยิ่งลำบากขึ้น เงินทุนที่มีอยู่เพียงเล็กน้อยของคณะต้องจ่ายเป็นค่าเดินทางทางเรือไปชวาสำหรับซิสเตอร์ชาวฝรั่งเศส เงินตราสกุลอื่น หากมั่นใจว่าสามารถส่งมาถึงมือ ก็ไม่อาจเอามาใช้ในเมืองไทยได้อีกต่อไป ชาวต่างชาติถูกจัดเข้าเป็นผู้เสื่อมเสียชื่อเสียงทุกแห่ง ตามตลาดคนไทยไม่กล้าขายของให้คนต่างชาติ คนสิบสามลื้อที่เคยเป็นมิตรดีกับซิสเตอร์พากันเบือนหน้าหนี ซิสเตอร์เทโอ ฟันเขียนมาจากเชียงใหม่ว่า “แม้แต่ผู้ว่าราชการจังหวัด แม้ถูกขอร้องให้ช่วยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ก็ไม่ยอมกระดิกนิ้วเลย” ตอนต้นเดือนกุมภาพันธ์ แม้จะเกิดมีกำลังใจขึ้นมาบ้างที่วิทยุกระจายเสียงออกข่าวว่ารัฐบาลประณามพรรคเลือดไทยและพรรครักชาติ และเตือนประชาชนให้ปฏิบัติด้วยดี

ต่อชาวต่างชาติ ถึงกระนั้นชาวต่างชาติก็ยังถูกรบกวน ทำให้เห็นชัดว่าการออกประกาศเช่นนั้นไม่เป็นผล

โบสถ์คาทอลิกที่เชียงใหม่กำลังได้รับทุกข์จากการเบียดเบียนข่มเหง วันที่ **24** มกราคม ครูไทยทุกคนถูกเรียกไปประชุม แต่ครูชาวยุโรปไม่ได้รับเชิญ หลังการประชุม ชิสเตอร์ไทยสองคนแอบเข้ามาบอกพวกชิสเตอร์ต่างชาติถึงสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นเวลากว่าสองชั่วโมง ผู้เข้าประชุมนั่งฟังเขาพูดกล่าวประณามศาสนาคาทอลิก เขาบอกว่าภายในสองวัน คนคาทอลิกต้องทิ้งศาสนา หากว่าไม่ยอมทิ้ง “ใครจะทำอะไรกับคนคาทอลิกเหล่านั้นก็ได้ตามต้องการ” นี่เป็นคำขู่ที่น่าตกใจกลัว เย็นวันนั้นชิสเตอร์ไทยก็แอบมาหาอีกเพื่อขอคำแนะนำ จะทำอย่างไรดี ขณะที่กำลังนั่งพูดวางแผนกันสำหรับอนาคต ก็ได้ยินเสียงปิ่นนัดหนึ่งใกล้ ๆ เป็นกระสุนที่ยิงส่งเดชไม่มีใครเป็นอันตราย แต่ตามที่ชิสเตอร์เบนิกญาจดบันทึกของเธอ กล่าวไว้ว่า “เรารู้เดี๋ยวนี้ว่า จะเกิดเรื่องเดือดร้อน”

เหตุการณ์ในเช้าวันรุ่งขึ้น ชิสเตอร์เบนิกญาเขียนไว้อย่างละเอียดว่า:

ดิฉันกำลังเดินไปโบสถ์ฟังมิสซาตอนตี **5** ครั้ง คนอื่น ๆ จะไปมิสซาที่สองตอน **6** โมงเช้า ท้องฟ้ายังมีเมฆมากแล้ว แต่ความคิดที่ว่า ไม่มีอะไรดีกว่ายอมตายเพื่อพระคริสต์ เอาชนะใจดิฉันได้ ดิฉันเข้าไปในโบสถ์ที่ชิสเตอร์พื้นเมืองกำลังสวดอยู่ หลังมิสซาคุณพ่อหันมาจ้องดิฉัน ดิฉันเข้าใจความหมาย จึงลุกไปที่พระแท่น ยื่นมือทั้งสองไปข้างหน้า คุณพ่อเอาดล็บศีลสอดในแขนเสื้อข้างขวาและจอกกาสิกซ์ใส่ในแขนเสื้อซ้ายของดิฉัน ดิฉันเดินออกจากโบสถ์ เอาสมบัติสองชิ้นนี้เดินข้ามถนนตรงไปบ้านซ່อนของสองสิ่งนี้ไว้

วันรุ่งขึ้น คุณพ่อบุญชูถูกคนสำคัญในเมืองขู่ให้เอากางเขนบนหลังคาโบสถ์ออกไปภายใน **24** ชั่วโมง ไม่เช่นนั้นโบสถ์จะถูกเผา วันรุ่งขึ้น **27** มกราคม เป็นวันฉลองนักบุญอัญญาตา แต่ปีนี้ไม่ได้จัดงานฉลอง เข้ามีดมีมิสซาธรรมดา ตลอดวันนั้นชิสเตอร์และชาวคาทอลิกที่หวาดกลัว รอคอยเหตุการณ์ด้วยความร้อนใจ เมื่อถูกขู่เป็นครั้งที่สอง คุณพ่อบุญชูจึงพูดอย่างแข็งกร้าวว่ากางเขนต้องอยู่อย่างเดิม ด้วยเหตุนี้เวลาผ่านไป เราก็รู้ว่าเขาจะทำตามคำขู่หรือไม่

ขณะที่เวลากำหนดเส้นตายมาถึง ชิสเตอร์คณะอัครสุตินเจ็ดท่านออกจากอารามไปโบสถ์ “เพื่อปกป้องโบสถ์ ถ้าจำเป็น” ทุกคนพร้อมแล้วว่าจะได้จัดซื้อในบัญชีมรณสักขี ตามที่ชิสเตอร์เบนิกญาบันทึกไว้ แต่ทั้งที่มีบัตรสนเท่ห์และคำขู่ด้วยวาจาว่าชาวคาทอลิกจะถูกเผาทั้งเป็นวันแต่ละจะยอมทิ้งศาสนา แต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้นในวันนั้นหรือวันต่อไป ตลอดเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ บรรยากาศอันมึนร้ายหมายขวัญยังมีต่อไป ด้วยความเป็นห่วงชิสเตอร์พื้นเมืองมากกว่าตนเอง ชิสเตอร์คณะอัครสุตินได้ปลอบโยนและให้กำลังใจแก่เธอเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็รวบรวมสิ่งของพร้อมจะอพยพได้ทันทีที่มีเหตุจำเป็น

ที่มาแตรเคอี่ แม่สถานการณ์ไม่สู้ดี แต่ก็มีเรื่องราวน้อยกว่า อาศัยการอำนวยความสะดวกอย่างสุขุมรอบคอบของคุณแม่ราฟาเอล ชิสเตอร์ทั้งหลายก็ดำเนินชีวิตเป็นปกติอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ โรงเรียนที่วัดกาลหวาร์ถูกปิดอีกครั้งทำให้ชิสเตอร์อ๊กแนส เดอแลตร์ปวดร้าวใจยิ่งนัก เธอเสนอคำร้องต่อกระทรวงศึกษา ฯแต่ไม่ได้ผล เมื่อชิสเตอร์ชาวฝรั่งเศสต้องออกไปจากประเทศไทย หลักสูตรที่มาแตรเคอี่ต้องปรับปรุง จึงไม่สามารถจะสอนภาษาฝรั่งเศสได้เต็มที่ใดทุกชั้น

พร้อมกับความไม่สะดวกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงเวลานี้ ก็ต้องเผชิญกับคำสั่งอันน่าขันให้คนไทยแต่งกายที่ให้อู “ซิวิไลซ์” นั่นคือทุกคนต้องสวมหมวกโดยไม่มีกรวยกเว้น แม้แต่รถไฟก็ไมยอมรับผู้โดยสารที่ไม่สวมหมวก ผู้บันทึกเหตุการณ์ได้เขียนอย่างสิ้นหวังว่า “คำสั่งจากกระทรวงศึกษาธิการ ว่าให้นักเรียนเข้าร่วมขบวนสวนสนามฉลองการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยทุกคนต้องสวมหมวก! เราจะหาหมวกได้ที่ไหนในเวลาชั่วห้าวัน? น่าขัน! เรื่องนี้ในไม่ช้าก็จะผ่านเลยไป”

เดือนมีนาคม มีการเตรียมการเข้าเฝ้าประจำปีของคณะอัครมุขมนตรี และจะตามมาด้วยการเข้าเฝ้าของนักเรียนเก่าที่เป็นคาทอลิก ด้วยความเชื่อมั่น มีนักเรียนเก่า 40 คนมาร่วมเข้าเฝ้าทั้งที่สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพเป็นอริความรุนแรงในอินโดจีนยังดำเนินไปด้วยคำกล่าวหาอย่างรุนแรงคุณเดอแลตร์ของฝรั่งเศสซึ่งเวลานั้นอยู่ภายใต้รัฐบาลวิกซี (Vichy) ซึ่งเป็นรัฐบาลหุ่นของเยอรมนี โดยกล่าวหาว่าทหารไทยได้ทำลายและลบหลู่สถานที่ต่าง ๆ ของศาสนาคริสต์ ฝ่ายไทยได้ตอบทันที ชูแก้เผ็ดโดยบังคับให้คาทอลิกในประเทศไทยกลับไปถือพุทธหรือถอนรากถอนโคนคริสตชนให้สิ้นซาก เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้ สหรัฐอเมริกาจึงแนะนำให้สตรีและเด็กชาวอเมริกันออกไปจากประเทศไทยทันที แต่ชิสเตอร์ที่เป็นชาวอเมริกันคือชิสเตอร์เบทริส แชนซัน ชิสเตอร์โคลทิลด์ อัญจลา แมคแคน ชิสเตอร์เทโอฟิน เวสเตอร์มัน และชิสเตอร์ซาลส์ โรเบิร์ตส์ ตอบไปว่า ท่านเหล่านั้นนี้ต้องการอยู่ในประเทศไทยมากกว่าจะออกไป แม้จะรู้ว่าอนาคตจะมีอันตราย

หลังจากนั้นไม่นาน ชิสเตอร์โคลทิลด์ อัญจลา ได้เขียนข้อสังเกตอันละเอียดอ่อนบางอย่างถึงคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตง มีความว่า:

เมฆหมอกสงครามปกคลุมพวกเราที่อยู่ทางตะวันออกไกลด้วย ข้อเท็จจริงว่าเราเป็นชนชาติผิวขาว อาจเป็นเหตุให้การทำงานของเรต่อไปเป็นไปได้! เพราะจิตใจของชาวเอเชียถูกทำให้เจ็บช้ำโดยรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ซึ่งเราไม่ว่าจะต้องการหรือไม่ก็ตามต้องเป็นตัวแทนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราสามารถเปลี่ยนภาษา วัฒนธรรม และประเพณีได้ แต่อัจฉาเราไม่อาจเปลี่ยนหน้าตาของเราได้ ซึ่งถ้าสามารถทำได้ ดิฉันจะยอมเปลี่ยนเป็นคนผิวเหลือง

ในที่สุดเดือนพฤษภาคมปี 1941 ความเป็นศัตรูกันในอินโดจีนก็สิ้นสุดด้วยสัญญาสงบศึก ซึ่งญี่ปุ่นออกหน้า และทั้งสองฝ่ายได้ลงนามที่กรุงโตเกียวในวันที่ 9 พฤษภาคม ขาวนี้ทำให้ซิสเตอร์ชาวฝรั่งเศสมีหวังกลับมาประเทศไทย และท่านได้กลับมาทางเรือวันที่ 26 กรกฎาคม แต่ซิสเตอร์เวโรนิก ปูแตรง ยังอยู่ที่ชาวต่อไปเพื่อเข้าพิธีตรียัมพรรษาในฤดูใบไม้ร่วงถัดไป

เมื่อซิสเตอร์กลับมาจากชาวแล้ว ก็มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างระหว่าง สองโรงเรียน ซิสเตอร์แบร์นาเด็ตยังอยู่ต่อไปที่มาแตร์เดอี เพราะรัฐบาลไม่ยอมให้ชาวฝรั่งเศสเดินทางออกนอกกรุงเทพฯ ฯ ซิสเตอร์มาร์เซลลิน เดอ นิจส์ (Marcelline de Nijs) ซึ่งมาจากชาวในฤดูใบไม้ผลิปี 1939 จะไปอยู่ที่เรยีนาเชลี ซิสเตอร์โคลทิลด์ อัญญาได้ย้ายไปอยู่ที่นั่นแล้ว ส่วนซิสเตอร์เทโอฟิน เวสเตอร์มันจะมาอยู่แทนที่กรุงเทพฯ ฯ

สุขภาพของซิสเตอร์โคลทิลด์ อัญญา เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมาโดยตลอด เธอต้องอยู่ในความดูแลของหมอมเป็นครั้งคราว เธอมีอาการอ่อนเพลียมากจากโรคบิดที่เป็น ๆ หาย ๆ อาการของโรคนี้ทำให้เธอเสียกำลังใจ ตามปกติเธอเป็นคนมีอารมณ์ร่าเริง สร้างสรรค์ เธอกลับหมดอารมณ์เหล่านั้น ความเจ็บปวดและความเหนื่อยอ่อนที่มีอยู่เสมอ ทำให้เธอขาดความกระปรี้กระเปร่าที่จะดำเนินชีวิตที่ยากลำบากของธรรมทูต ต้นเดือนมีนาคม 1941 เธอได้เขียนจดหมายยาวถึงคุณแม่แม่แซงต์ฌอง มาร์แตงขอย้ายจากมาแตร์เดอีหรือขอลับอเมริกาสักปีเพื่อให้สุขภาพดีขึ้น เธอเห็นว่าเป็นเรื่องยากยิ่งขึ้นที่จะทำงานให้ได้ตั้งใจของซิสเตอร์เจมมะ ฟินีหรือซิสเตอร์ซาวิเอร์ เปียร์ซ แม้แต่ของคุณแม่ราฟาแอลเองซึ่งเป็นผู้สามารถให้ความบรรเทาใจซิสเตอร์ทั้งหลายได้ เรื่องนี้ยิ่งทำให้รู้สึกว้าเหวและเสมือนหนึ่งไร้ความสามารถ

ชีวิตที่เรยีนาเชลีไม่ช้ยาแก้ความเจ็บไข้ได้ป่วย งานที่ซิสเตอร์ต้องทำเป็นงานหนักกว่าที่มาแตร์เดอี คุณแม่อูร์สุลา ชาวาจซึ่งอยู่ที่นี้กว่าสองปีก็ล้มป่วยตอนฤดูร้อนด้วยการตกโลหิต ต้องเข้าโรงพยาบาลกว่าหนึ่งสัปดาห์ ความกังวลของท่านเพิ่มขึ้นในเรื่องการเงิน แม้การก่อสร้างจะมีค่าใช้จ่ายคงที่ ก็ไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะได้เงินจากชาว รายได้ก็ยอบเยบ ไม่มีแม่แต่จะจ่ายให้หมอ ซิสเตอร์สตันีสลาสเขียนถึงคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตงว่า “หมอก็ใจดี แต่ก็รู้ ๆ อยู่ว่าเงินก็เป็นเรื่องสำคัญสำหรับหมอเหมือนกัน”

พอมาเขียนใหม่ได้หนึ่งเดือน ซิสเตอร์โคลทิลด์ อัญญา ก็ป่วยหนัก เป็นเนื้องอกในมดลูก อาการของเธอหมอมไม่แนะนำให้ผ่าตัด แต่ให้รักษาด้วยการฉายรังสีที่กรุงเทพฯ ฯ ถ้าจะให้ดีกว่านั้น หมอแนะนำอย่างแข็งขันให้ส่งเธอกลับอเมริกา ซิสเตอร์โคลทิลด์จึงเขียนจดหมายด่วนถึงคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตง อีกฉบับหนึ่งว่า:

เมื่อคุณแม่ได้ทราบข่าวเรื่องดิฉันมีโรคเนื้องอกแล้ว คุณแม่อาจจะทบทวนคำขอร้องของดิฉันที่ขอลับบ้านอีกครั้ง ที่จริงเหตุผลที่ดิฉันขอร้องนี้ก็เพื่อดิฉันจะมีสุขภาพดีจะได้กลับมาทำงานธรรมทูตต่อไปที่ประเทศนี้ ถ้าเป็นไปได้ดิฉันขอร้องคุณแม่ด้วยให้ส่ง

สเตอร์คนหนึ่งหรือสองคนมาแทนดิฉัน การเดินทางทางเรือในมหาสมุทรแปซิฟิกยังปลอดภัยพอสมควรชาวอเมริกันเดินทางไปมาเป็นประจำ โปรดส่งเงินเป็นค่าโดยสารเรือด้วยนะคะเพราะที่นี่ไม่มีเงิน คุณแม่ราฟาแอลก็ได้บอกแล้วว่าที่กรุงเทพฯ ๆ ก็ไม่มีเงินเหมือนกัน

ถูกรื้อนที่ผ่านไปโดยไม่มีคำตอบจากอเมริกา ในฤดูใบไม้ร่วง ซิสเตอร์โคลทิลด์ได้ย้ายไปอยู่บนคอยอันเป็นสถานที่เล็ก ๆ บนภูเขาเพื่อเธอจะได้พักผ่อนเต็มที่ เมื่อกลับลงมาก็เธอแข็งแรงขึ้น วันที่ **19** กันยายน คุณแม่อูร์สุลา ซาเวจได้เขียนถึงคุณแม่เอลิซาเบธ เดอ จองที่ชื่อว่า “เวลานี้เราขาดซิสเตอร์โคลทิลด์ไม่ได้ ถ้าเธอเจ็บหนัก แน่แน่นอนเราจะเสียค่ายเธอมาก แต่ขอบพระคุณพระเป็นเจ้าที่อาการของเธอไม่หนักหนา ถ้าเธอยังสามารถอยู่ต่อไปได้กระทั่งสิ้นเดือนมกราคม เราก็จะพยายามสู้ต่อไปกระทั่งปลายมีนาคม”

ตอนต้นเดือนตุลาคม ซิสเตอร์โคลทิลด์ อัญญา มีอาการเจ็บปวดรุนแรงจนหมอแนะนำให้ส่งเธอไปเข้าโรงพยาบาลเพื่อทำการตรวจโรคโดยละเอียด วันที่ **10** ตุลาคม เมื่อคุณแม่อูร์สุลาฟังคำหมอบอกอาการ จึงเขียนจดหมายถึงคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตง มีความว่า:

หมอบอกว่าให้ส่งเธอไปอเมริกาโดยเร็วที่สุดจะดีกว่า สาเหตุของอาการป่วยของเธอคือเนื้องอก ซึ่งจะต้องจัดการรักษาทันทีที่เธอไปถึงอเมริกา หมอแนะนำให้ดิฉันหาเรืออเมริกันที่ไปทางสิงคโปร์และชวา เพราะเส้นทางนี้เป็นทางที่ง่ายที่สุดและปลอดภัยที่สุดที่จะเดินทางในปัจจุบัน หมอบอกด้วยว่า ให้มีใครสักคนร่วมทางไปถึงสิงคโปร์ เพื่อดูแลและจัดการทุกอย่าง หมอคิดว่า เธออ่อนเพลียมากเกินจะเดินทางคนเดียวในช่วงนั้น พอเธอขึ้นเรืออเมริกันแล้วทุกอย่างจะเรียบร้อย เพราะระหว่างนั้นเธอไม่ต้องเปลี่ยนเรือกระทั่งถึงสหรัฐ

วันที่ **16** ตุลาคม จึงมีจดหมายอนุญาตให้ซิสเตอร์โคลทิลด์ไปอเมริกาพร้อมกับส่งเงินมา **600** ดอลลาร์ เป็นค่าโดยสารเรือ จึงมีการวางแผนให้เธอเดินทางไปชวาแล้วขึ้นเครื่องบินไปอเมริกา ตกลงว่าจะไม่ทำการผ่าตัดที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิค โดยนึกไปถึงอาการแทรกซ้อนรุนแรงของซิสเตอร์มารี ชิเฮนที่เกิดตามมาหลังผ่าตัด ซิสเตอร์ได้จองที่นั่งสองที่บนเครื่องบินจากเชียงใหม่เข้ากรุงเทพฯ ๆ ในวันที่ **22** ตุลาคม และวันเดียวกันก็จองที่บนเครื่องบินที่จะไปชวา

แต่เช้าวันที่ **20** ตุลาคม คุณแม่อูร์สุลาถูกเรียกตัวด่วนจากหมอคอร์ท แจ้งว่าอาการของซิสเตอร์โคลทิลด์กลับทรุดลง และจำเป็นต้องได้รับการผ่าตัดโดยด่วน หากไม่อาจจะถึงแก่ชีวิต หมอใช้เวลาสองชั่วโมงตัดเนื้องอกซึ่งมีขนาดเท่ากับผลส้ม ตามที่คุณแม่อูร์สุลาเล่า แต่คนป่วยมีอาการตอบสนองดี ซึ่งทำให้หมอคอร์ทว่าเธอจะหายป่วยแน่

สี่วันต่อมา คุณแม่อร์สุลาเขียนถึงคุณแม่อิลดิฟองส์อีกฉบับแสดงความรู้สึกในแง่ดีว่า “ซิสเตอร์โคลทิลด์กำลังจะหายป่วย” ทั้งที่ซิสเตอร์โคลทิลด์ยังมีความเจ็บปวดสาหัสซึ่งจะต้องมีหลังการผ่าตัด คุณแม่ราฟาเอลอยู่เฝ้าซิสเตอร์โคลทิลด์เกือบตลอดเวลา ท่านมีเลือดกลุ่มเดียวกับของซิสเตอร์โคลทิลด์ ท่านต้องการอยู่ที่นั่นด้วย หากว่าเวลานั้นจำเป็นต้องมีการถ่ายเลือดให้ซิสเตอร์โคลทิลด์ แม้เวลานั้นหมดโอกาสที่จะทำได้ เพราะคนป่วยมีไข้สูง

วันที่ **28** ตุลาคม ไข้ขึ้นสูงถึง **105** องศา ความพยายามถ่ายเลือดไม่ได้ผล ในจดหมายที่บรรยายอาการป่วยและมรณกรรมของซิสเตอร์โคลทิลด์นั้น ซิสเตอร์เบทริส แชนซันซึ่งเป็นเพื่อนของเธอมาตลอดชั่วชีวิตได้เขียนในเวลาต่อมาว่า “มีจดหมายหลายฉบับมาจากคุณแม่ราฟาเอล ซึ่งบอกข่าวไม่ค่อยดีมากขึ้นทุกที คิดฉันคิดว่าจะเว้นรายละเอียดเรื่องความทุกข์ทรมานสาหัสของซิสเตอร์โคลทิลด์ตลอดสี่สัปดาห์ไว้ก่อน เธอทรมานมากกว่าหนึ่งสัปดาห์ก่อนผ่าตัดฉันว่าเธอเจ็บปวดรวดร้าวทรมานมาตลอดหนึ่งเดือน”

เย็นวันที่ **5** พฤศจิกายน อาการของเธอทรุดลงอย่างรวดเร็ว ก่อนนั้น หมอนิคมอร์ฟินเพื่อระงับความเจ็บปวดสาหัสของเธอ หลัง **4** ท่อมเล็กน้อย เป็นช่วงเวลาที่เธอหายอาการปวดที่เธอมีอยู่ตลอดหลายสัปดาห์ เธอก็สิ้นลมไปอย่างสงบ หมอ บาทหลวง นางพยาบาลที่เฝ้าอยู่อย่างเอาใจใส่ และชาวคณะออร์สุลินอยู่กับเธอรอบข้าง พอรุ่งเช้าจึงสามารถส่งโทรเลขมาที่มาแตร์เดอี ซิสเตอร์เบทริส แชนซัน ซึ่งรอฟังข่าวอยู่ที่กรุงเทพฯ ฯ เขียนบรรยายว่า:

เป็นไปไม่ได้ที่จะส่งโทรเลขในคืนนั้น ทุกคนในเชียงใหม่หลับกันแล้ว จึงต้องรอกระทั่ง **8** โมงเช้าจึงส่งโทรเลขได้ แต่สิ่งที่ฉันเป็นห่วงกังวลนั้นไม่จำเป็นแล้ว คืนนั้นฉันเห็นซิสเตอร์โคลทิลด์ชัดเจนทีเดียว เธอแต่งชุดดำ หน้าเศร้า ๆ เธอบอกว่าเธอกำลังจะเดินทางไกลและมาที่นี่เพื่อเก็บข้าวของ ฉันสะดุ้งตื่นผุดลุกขึ้น และรู้สึกได้ว่าเธอจากไปแล้ว! ฉันสวดให้เธอแทบตลอดคืน วันรุ่งขึ้นก็สวดอุทิศให้เธอตลอด ดังนั้นเมื่อซิสเตอร์ซาวีเอร์ วังขึ้นมาที่ชั้นมัธยม **6** เพื่อบอกฉันว่าซิสเตอร์โคลทิลด์จากไปแล้ว ฉันไม่พิศวงสงสัย ฉันต้องพยายามหักห้ามความรู้สึกของฉันตลอดเช่นนั้น แต่เมื่อเด็กนักเรียนร้องไห้กัน ฉันก็พลอยร้องไห้ไปด้วย...

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวคณะออร์สุลินสองท่านซึ่งถึงแก่กรรมในประเทศไทยได้จากเราไป ขณะที่ท่านอยู่เชียงใหม่ ทั้งสองท่านเป็นชาวอเมริกัน ทั้งสอง ท่านสิ้นลมในโรงพยาบาลของชาวอเมริกันหลังการผ่าตัด และทั้งสองท่านยังมีอายุน้อย วันพุธที่ **12** พฤศจิกายน จะเป็นวันครบรอบ **10** ปีที่เรามาสู่ประเทศไทย ใครเล่าจะคิดว่า ขณะที่เรานั่งเรือยนต์มาตามลำน้ำเจ้าพระยาตอนเช้าวันที่อยู่ในความทรงจำของเรา จะมีฉันเหลืออยู่เพียงคนเดียว ในจำนวนสามคนที่ได้อุญตลอดปีที่ **10** ที่เรามาอยู่ในประเทศไทย